

Nr 25.

Av herr **Norman**, angående slöjdundervisningen vid rikets folkskolor.

I skrivelse till Kungl. Maj:t av den 31 augusti 1938 framlade skolöverstyrelsen utredning och förslag angående slöjdundervisningen vid rikets folkskolor. Sålunda ifrågasatte överstyrelsen bland annat sådan jämkning av bestämmelserna rörande statsbidrag för undervisning i slöjd, att statsbidrag finge utgå för två avdelningar, då antalet lärjungar uppginge till minst 20 (nu gällande bestämmelser minst 25). Det antal nya slöjdavdelningar, som kunde komma att uppstå på grund härav, vore enligt överstyrelsens mening ganska ringa. På grund härav föreslogs ingen ökning av anslaget till slöjdundervisningen.

Överstyrelsens förslag innebar dessutom att undervisningen i slöjd liksom undervisningen i andra ämnen skulle överensstämma med läsårets längd. Sedan staten numera för undervisning i folkskolans övriga ämnen lämnar bidrag till lön åt lärarna för en undervisningstid upp till 39 veckor, syntes det överstyrelsen, att detta borde bli fallet även beträffande undervisningen i slöjd.

Statskontoret har i utlåtande av den 10 november 1938 icke velat motsätta sig skolöverstyrelsens förslag rörande lärjungarnas uppdelning i slöjdavdelningar. Vad anginge den av överstyrelsen förordade utökningen av den årliga undervisningstiden i ämnet slöjd, ansåg sig statskontoret icke böra tillstyrka densamma på grund av den kostnadsökning, som därav skulle föranledas.

I sitt förslag angående slöjdundervisningen i 1939 års statsverksproposition har departementschefen icke ansett sig nu kunna biträda överstyrelsens uppfattning rörande lärjungars uppdelning i slöjdavdelningar och rörande utökning av den årliga undervisningstiden i slöjd. Som skäl härför anföras de avsevärda ökningarna i övrigt av anslagen till folkskoleväsendet.

Många av landsbygdsskolornas små och ofta bristfälliga slöjdlokaler kunna icke på en gång giva utrymme för upp till 24 elever. Följden blir då ofta, att elever från folkskolans lägsta klasser måste stå över till ett kommande år, därest skoldistriktet icke äro benägna att utan statsbidrag upprätta ytterligare en slöjdavdelning. Erfarenheten har också visat att undervisningen i det enda rent praktiska ämnet på skolans schema, nämligen slöjden, avkortas för många barn, särskilt gossar. Förhållandet måste betecknas såsom beklagligt, då detta ämne eljest är så väl ägnat att giva utlopp för barnens skaparglädje och självverksamhet. Kunna däremot alla barnen intill 25 trängas samman i en slöjdlokal, måste dock undervisningen bli lidande av en sådan anhopning. Slöjdundervisningen är utpräglad individuell, och varje elev kräver oupphörlig hjälp och tillsyn för att det skall bli någon verklig mening med undervisningen. Enligt skolöverstyrelsens förslag skulle en slöjdgrupp kunna bestå av 19

elever utan att uppdelning med hänsyn till statsbidragsbestämmelserna kunde ske. I de särskilda fall ett så stort antal elever blir föremål för gemensam undervisning, måste en anordning även enligt skolöverstyrelsens förslag betraktas såsom otillfredsställande, men dock bättre än enligt nu gällande bestämmelser. En normal utveckling och förbättring av slöjdundervisningen i folkskolan bör icke få stå tillbaka för andra skolans krav. Det antal nya slöjdivdelningar, som kan komma att uppstå vid en jämkning av statsbidragsbestämmelserna, är ju för övrigt så ringa, att kostnadssynpunkterna icke kunna motivera de nuvarande bestämmelserna i denna del, något som ju också påvisats av skolöverstyrelsen.

Däremot torde kunna medgivas, att åtskilligt talar för den ståndpunkt departementschefen intagit i fråga om utökning av den årliga undervisningstiden i slöjd, särskilt med hänsyn till vidden i skolöverstyrelsens förslag. Till de i statsverkspropositionen angivna skälen kunna föras ytterligare andra. I landsbygdsdistrikt med långa skolvägar torde man med rätta tveka att under de mörkaste vintermånaderna hålla barnen kvar för eftermiddags-slöjd, i all synnerhet som därtill många slöjdlokaler torde sakna nödvändiga uppvärmnings- och belysningsanordningar. Det synes därför tveksamt, om enligt skolöverstyrelsens förslag undervisningen i slöjd som regel må fortgå under hela läsåret och befrielse från en sådan bestämmelse endast undantagsvis givas. Men å andra sidan borde det vara staten angeläget medverka till en fördjupad och utvidgad slöjdundervisning, där en sådan med fördel kan anordnas. Helt naturligt medför en förlängd undervisningstid bättre arbetsresultat. Det allmänna intresset för undervisningen i slöjd och hushållsgöromål vittnar också om, att denna undervisning från såväl praktiska synpunkter som av uppfostringsskäl är väl värd ett ökat statligt intresse. Då det alltså är tveksamt, om för närvarande en allmän utökning bör komma till stånd, synas emellertid starka skäl tala för att sådana skoldistrikt, som med fördel kunna anordna slöjdundervisning under hela läsåret och finna detta önskvärt, erhöles statsbidrag för en sålunda utökad undervisning. I stället för att enligt skolöverstyrelsens mening skoldistrikt som regel borde införa den utökade undervisningstiden för slöjd, komme genom antydda åtgärd rätt till ökat statsbidrag att stadgas endast för sådana skoldistrikt, vilka lämpligen kunna förlänga undervisningen. En sålunda beslutad begränsning komme helt visst att medföra, att kostnaderna borde kunna beräknas till mindre än en tredjedel av den av skolöverstyrelsen beräknade summan.

I statsverkspropositionen framhålles, att folk- och småskollärare måste anses skyldiga att utan särskild ersättning meddela undervisning i slöjd liksom i annat ämne, därest deras undervisning i sin helhet icke överstiger den stadgade maximitjänstgöringen eller i förekommande fall det veckotimtal, till vilket lärarnas undervisningsskyldighet av vederbörande folkskolinspektör eller skolöverstyrelsen nedsatts.

Detta förslag innebär, att det nu icke obligatoriska ämnet slöjd skulle kunna inläggas i den tjänstgöringsskyldighet, som åligger folk- och småskolans lärare. Sett ur skolans synpunkt bör det dock framhållas, att denna tjänstgörings-

skyldighet främst bör ägnas åt undervisningen i skolans obligatoriska ämnen. Slöjdundervisningen bör icke få undantränga och därigenom försvaga undervisningen i dessa ämnen eller verka hindrande för en rationell utveckling av skolans undervisning i övriga ämnen, vilket lätt kan bli fallet, om skoldistriktet upprättar sina reglementen under påverkan av sådana nya bestämmelser. Dessutom komma barnen i olika skoldistrikt att få olika undervisningstid, allteftersom slöjdundervisningen lägges inom eller utom den ordinarie timplanen.

För ett stort antal av folk- och småskolans lärare skulle vidare en åtgärd av detta slag komma att innebära en betydande inkomstminskning. Visserligen torde man kunna hävda den satsen, att om lönen beräknats med hänsyn till ett visst antal veckotimmar, bör det vara ganska likgiltigt på vad sätt tjänstgöringsskyldigheten uttages. Till detta må emellertid anmärkas, att 1937 års löneroglering ej tog hänsyn till slöjdundervisningen och att maximeringen kom till av helt andra skäl. Avgörande för lönesättningen blev bland annat, att var och en skulle ha sin lön beräknad efter den tid han tjänstgjorde. Med en sådan avvägning ansågs det icke rimligt, att den som t. ex. tjänstgjorde 36½ veckor ovillkorligen skulle ha samma lön som den vilken tjänstgjorde 39 veckor. Löneroglementet utformades med hänsyn härtill efter principen lika lön för lika arbete. Därest nu statsmakterna vidhålla denna uppfattning, torde den föreslagna tolkningen av författningsbestämmelserna rörande slöjdundervisningen ej kunna godtagas. Så länge olika reglementen komma att stadfästas och så länge icke alla lärare och lärarinnor kunna beredas slöjdundervisning eller maximitiden över huvud taget av skilda skäl icke kan uttagas av alla, kommer den nya tolkningen att skapa olika löne- och arbetsförhållanden för lärare i likartad ställning. Härigenom har principen från 1937 blivit bruten. Detta förhållande kan icke ur rättsynpunkt vara tillfredsställande och rimmar illa med andemeningen i 1937 års avlöningsbestämmelser.

Särskild hänsyn bör tagas till det förhållandet, att slöjdundervisningen för flickor i stor utsträckning uppehålls av de svagt avlönade småskollärarinnorna, för vilka inkomsten av slöjdundervisningen utgjort en välbehövlig kompensation.

Ytterligare skäl mot den föreslagna tolkningen torde kunna anföras. Det finns egentligen inget, som garanterar, att alla lärare, av vilka maximitiden ej tidigare uttagits, äro lämpliga eller fullt kvalificerade för slöjdundervisning. Inläggandet av slöjdundervisningen i tjänstgöringstiden framtager läraren möjligheterna för extrainkomst härför. Han lär väl knappast därefter anse sig ha samma anledning kosta på sig särskild utbildning genom kurser och dylikt för att kunna utvinna ökad inkomst. Det kan alltså befaras, att lärarna för framtiden ej skulle vara lika benägna att fortbilda sig i ämnet, vilket kommer att medföra en kvalitetsförsämring.

På grund av vad ovan anförts hemställas, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts förslag under punkt 156 av åttonde huvudtiteln ville för sin del besluta,

att bestämmelserna rörande statsbidrag för undervisning i slöjd så jämkas, att statsbidrag finge utgå dels enligt skolöverstyrelsens förslag för två slöjdvadningar, då antalet lärjungar uppginge till minst 20, och dels för högst 136, 144 eller 156 timmar årligen, beroende på om läsåret omfattade $34\frac{1}{2}$, $36\frac{1}{2}$ eller 39 veckor, om och under villkor att slöjdundervisningen vore anordnad hela läsåret med fyra timmar i veckan, men eljest för högst 128 timmar,

att uttala, att slöjdundervisningen icke bör inräknas i den i tjänstgöringsreglementet för lärare vid folk- och småskolor angivna maximitjänstgöring per vecka, som vederbörande lärare mot åtnjutande av de i reglementet angivna löneförmånerna skall vara skyldig fullgöra, samt

att de härav betingade höjningarna av förslagsanslaget till *Bidrag till avlöning åt lärare i slöjd etc.* måtte av riksdagen beviljas.

Stockholm den 18 januari 1939.

David Norman.